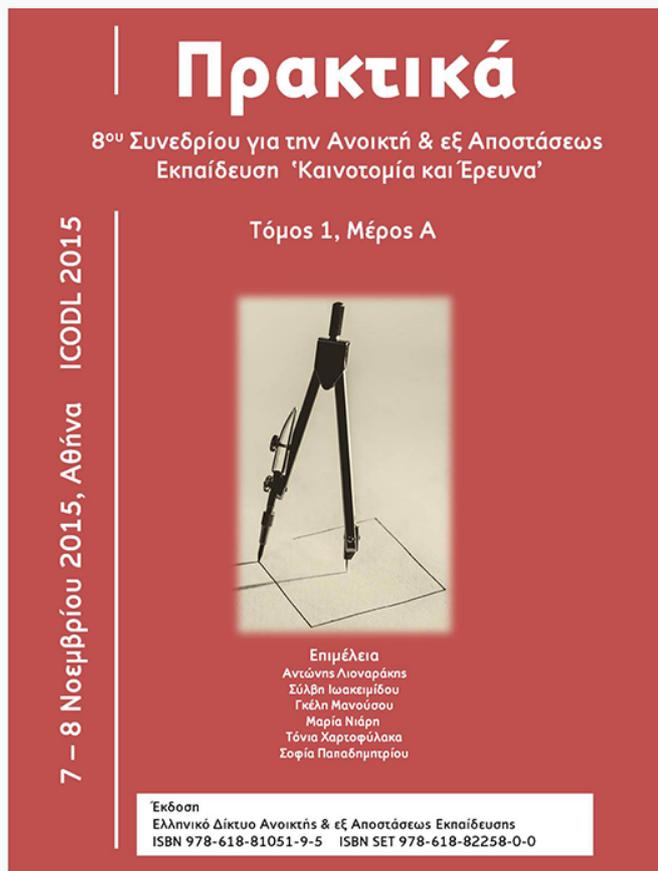

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 8, Αρ. 1Α (2015)

Καινοτομία & Έρευνα στην Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση & στις Τεχνολογίες Πληροφορίας & Επικοινωνίας

Η αξιοποίηση των Μαζικών Ανοικτών Διαδικτυακών Μαθημάτων (MOOCs) από το ΕΑΠ: Ποιοτική έρευνα σε μέλη ΔΕΠ του ιδρύματος

Γεράσιμος Κουστουράκης, Φωτεινή Λιακοπούλου, Χρήστος Παναγιωτακόπουλος

doi: [10.12681/icodl.10](https://doi.org/10.12681/icodl.10)

**Η αξιοποίηση των Μαζικών Ανοικτών Διαδικτυακών Μαθημάτων (MOOCs)
από το ΕΑΠ: Ποιοτική έρευνα σε μέλη ΔΕΠ του ιδρύματος**

**The exploitation of MOOCs by the Hellenic Open University: A qualitative
research with Faculty Members of the institution**

Γεράσιμος Κουστουράκης
Πανεπιστήμιο Πατρών
Επίκουρος Καθηγητής
koustourakis@upatras.gr

Φωτεινή Λιακοπούλου
Ελληνικό Ανοικτό Παν/μιο
Νηπιαγωγός, Μετ. Φοιτήτρια
std076427@ac.eap.gr

Χρήστος Παναγιωτακόπουλος
Πανεπιστήμιο Πατρών
Αναπληρωτής Καθηγητής
cpanag@upatras.gr

Abstract

Nowadays the Massive Open Online Courses (MOOCs) have increasing implementation worldwide by several institutions. This study aims to explore the beliefs of the faculty members of the Hellenic Open University (HOU), on the possibilities of using MOOCs in the context of providing open and distance education from the institution. The research was conducted using semi-structured interview with the participation of eleven faculty members from the Schools "Science and Technology" and "Applied Arts" of HOU. From the analysis of the qualitative material that was resulted from the interviews an attempt was made to be answered the following research questions: a) How could HOU exploit the MOOCs, so as to promote the educational process? b) In what degree is promoted the openness by the MOOCs in the case of HOU, according to the faculty members' opinions? and c) What are the difficulties, the advantages and the disadvantages of establishing and implementing the MOOCs by the HOU? The findings of this research did not seem encouraging towards the adoption of MOOCs by the HOU.

Key-words: *MOOCs, Hellenic Open University, Open Distance Learning*

Περίληψη

Σήμερα, τα Μαζικά Ανοικτά Διαδικτυακά Μαθήματα (MOOCs) βρίσκουν παγκοσμίως συνεχώς αυξανόμενη εφαρμογή. Στόχος της εργασίας αυτής είναι η ανίχνευση των αντιλήψεων των μελών του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ) για τις δυνατότητες παροχής ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης από το ίδρυμα με τη χρήση των MOOCs. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη χρήση της ημιδομημένης συνέντευξης και με συμμετοχή έντεκα μελών ΔΕΠ από τις Σχολές "Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας" και "Εφαρμοσμένων Τεχνών" του ΕΑΠ. Από την επεξεργασία του ποιοτικού υλικού που ελήφθη από τις συνεντεύξεις έγινε προσπάθεια να απαντηθούν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα: (α) Με ποιους τρόπους θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν τα MOOCs από το ΕΑΠ για την προώθηση του εκπαιδευτικού του έργου; (β) Προωθείται το ζήτημα της ανοικτότητας στο ΕΑΠ μέσω της προσφοράς MOOCs σύμφωνα με τις απόψεις των μελών ΔΕΠ του δείγματος; και (γ) Ποιες είναι οι δυσκολίες, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα από τη θέσπιση και υλοποίηση των MOOCs στο ΕΑΠ; Τα αποτελέσματα της έρευνας δεν φάνηκαν ενθαρρυντικά προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης των MOOCs από το ΕΑΠ.

Λέξεις-κλειδιά: MOOCs, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση

1. Εισαγωγή

Τα μαζικά ανοικτά διαδικτυακά μαθήματα (Massive Open Online Courses - MOOCs) εμφανίζονται ως καινοτόμος τρόπος διδασκαλίας με τη χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) και απευθύνονται σε έναν εξαιρετικά μεγάλο αριθμό ενδιαφερόμενων ατόμων να τα παρακολουθήσουν (Meyer & Zhu, 2013). Με τα MOOCs, τα οποία πραγματοποιούνται αποκλειστικά μέσω του διαδικτύου, προωθείται η παγκοσμιοποίηση στον τομέα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης καθώς στα μαθήματα αυτά μπορεί να συμμετάσχει οποιοσδήποτε πολίτης της γης ενδιαφέρεται να τα παρακολουθήσει εφόσον μεταξύ των άλλων γνωρίζει τη γλώσσα στην οποία προσφέρονται.

Η γένεση των MOOCs έγινε το 2008 στο Πανεπιστήμιο του Stanford και παρείχε σπουδές από απόσταση με μαζικό τρόπο (Yuan & Powell, 2013). Μάλιστα, η ανάπτυξη και η εξέλιξη των MOOCs στο διεθνές εκπαιδευτικό περιβάλλον εμφανίζεται ως καινοτομία που αποκτά ραγδαία εξάπλωση σε παγκόσμιο επίπεδο τόσο στην περιοχή της συμβατικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όσο και των Ανοικτών Πανεπιστημίων (Baggaley, 2013; Moessinger, 2013; Siemens, 2013; Waldrop, 2013), γεγονός που φανερώνεται και από το μεγάλο αριθμό σχετικών επιστημονικών δημοσιεύσεων (βλ. ενδεικτικά: Chen, 2014; Colvin et al., 2014; Engle, Mankoff, & Carbrej, 2015; Firmin et al., 2014; Hollands & Tirthali, 2014; Liyanagunawardena, Adams, & Williams, 2013; Rodriguez, 2012; Stewart, 2013; Suen, 2014; Xu & Jaggars, 2014).

Στόχος της εργασίας αυτής είναι η ανίχνευση των αντιλήψεων των μελών του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ) για τις δυνατότητες παροχής ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης από το ίδρυμα με τη χρήση των MOOCs.

Η εργασία αυτή αρχίζει με την ενότητα των Θεωρητικών Επιστημών και ακολουθούν οι ενότητες των Ερευνητικών Ερωτημάτων και της Μεθοδολογίας, και της παρουσίασης και συζήτησης των ευρημάτων της έρευνας. Η εργασία ολοκληρώνεται με το τμήμα των Συμπερασμάτων.

2. Θεωρητικές Επιστημάνσεις

Στη 21η δεκαετία του 21ου αιώνα, που βρισκόμαστε, με την επίδραση της εξέλιξης στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και τη διάδοση των smart συσκευών φαίνεται ότι η χρήση της τεχνολογίας των ΤΠΕ αποτελεί στοιχείο του πολιτισμικού κεφαλαίου (habitus) μεγάλου μέρους του πληθυσμού και κυρίως των νέων (Facer & Furlong, 2001; Tondeur, Sinnaeve, van Houtte, & van Braak, 2011). Το γεγονός αυτό διευκολύνει την εκπαιδευτική αξιοποίηση των ΤΠΕ, η οποία βασίζεται στην υλοποίηση της παιδαγωγικής κωνεκτιβισμού, που προϋποθέτει ότι οι ενδιαφερόμενοι να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα διαθέτουν τεχνολογικό αλφαριθμητισμό, έχουν πρόσβαση σε γρήγορη σύνδεση με το διαδίκτυο και είναι πρόθυμοι να αξιοποιήσουν τις διαδικτυακές πηγές για μορφωτικούς σκοπούς κερδίζοντας γνώση σε τομείς που τους ενδιαφέρουν και που συχνά εστιάζονται σε πραγματικά κοινωνικά θέματα και προβλήματα που τους απασχολούν (Anderson & Dron, 2011; Siemens, 2005). Τα MOOCs, τα οποία προσφέρονται από διάφορους φορείς στον κόσμο μεταξύ των οποίων πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζουν κυρίως συμβατικά αλλά και ανοικτά πανεπιστήμια, στηρίζονται κυρίως στην παιδαγωγική

προσέγγιση του κονεκτιβισμού (Bali, 2014; Bell, 2010; Littlefield, 2013; Siemens, 2013; Waldrop, 2013). Με αυτά προωθείται η δια βίου μάθηση συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας συνολικά παιδαγωγούμενης κοινωνίας (Bernstein, 2001) σε παγκόσμιο επίπεδο. Και τούτο διότι μέσω των MOOCs προσφέρονται στην παγκόσμια κοινότητα μαθήματα μικρότερης ή μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας, που μπορεί να εστιάζονται σε διάφορους επιστημονικούς τομείς ή σε διάφορα κοινωνικά ζητήματα που άπτονται της καθημερινότητας και των προσωπικών ενδιαφερόντων των πολιτών.

Τα κύρια χαρακτηριστικά των MOOCs είναι (McAuley et al., 2010; de Waard, 2011; Carr, 2012; Kennedy, 2014):

(1) Η μαζικότητα: Προσφέρονται σε ένα πλήθος σπουδαστών μέσω τεχνολογικών εργαλείων που διευκολύνουν την ταυτόχρονη λήψη της πληροφορίας.

(2) Η ανοικτότητα: Αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό των MOOCs και αναφέρεται σε ελεύθερης διάδοσης τεχνολογία και λογισμικό, ανοικτό περιεχόμενο και ανοικτούς εκπαιδευτικούς πόρους, ελεύθερη πρόσβαση, ανοικτή γνώση και ελεύθερο διαμερισμό εκπαιδευτικών πρακτικών.

(3) Το μεγάλο βαθμό εγκατάλειψης των σπουδών: Η διαρροή δημιουργείται συχνά λόγω της έλλειψης τεχνολογικών δεξιοτήτων, της ποικιλίας των χρησιμοποιούμενων τεχνολογικών εργαλείων και της χαοτικής φύσης της χρησιμοποιούμενης μεθοδολογίας. Παρά το προηγούμενο, στη βιβλιογραφία διακρίνει κανείς και έρευνες μέσα από τις οποίες φαίνεται ότι τα MOOCs εμπλέκουν ενεργά τον σπουδαστή στη διαδικασία της μάθησης, δημιουργούν κοινωνική αλληλεπίδραση, συνεργασία και άμεση online επαφή (Coates, 2006; Krause & Coates, 2008).

(4) Την εφαρμοζόμενη παιδαγωγική θεωρία: Υπάρχει ποικιλία ειδών MOOCs με κυρίαρχα τα μοντέλα cMOOC (στα οποία βρίσκει εφαρμογή η θεωρία του κονεκτιβισμού που προέρχεται από τις κοινωνικές θεωρήσεις οικοδόμησης της γνώσης) και xMOOC (στα οποία κυριαρχεί ο συμβατικός τρόπος καθοδήγησης του εκπαιδευόμενου). Το πρώτο μοντέλο βρίσκει ευρεία εφαρμογή, ενώ το δεύτερο πολύ μικρή, σε σημείο που όταν αναφερόμαστε στα MOOCs να εννοούμε τα cMOOCs.

(5) Η προσβασιμότητα: Συνδέεται με τον υψηλό βαθμό προσβασιμότητας σε κάθε είδος ή μορφή σπουδών λόγω της ελαστικότητας με την οποία προσφέρονται οι σπουδές, το χαμηλό ή μηδενικό κόστος από την πλευρά του σπουδαστή και της έλλειψης προαπαιτούμενων για πραγματοποίηση σπουδών.

Μια συνηθισμένη μορφή των MOOCs συνίσταται από σύντομα αποσπάσματα βίντεο συνδεδεμένα με ερωτήσεις γνώσεων πολλαπλής επιλογής (quizzes). Σήμερα στην επιστημονική κοινότητα διεξάγεται ένας έντονος διάλογος για τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αξιολογηθεί ένα μάθημα τέτοιου είδους (Chauhan, 2014; Poce, 2014; Wilkowski, Russell, & Deutsch, 2014). Όλοι όμως συμφωνούν ότι τα MOOCs αποτελούν ένα βήμα προς την εξ αποστάσεως εκπαίδευση του μέλλοντος και η εξάπλωσή τους θα είναι ραγδαία (Flynn, 2013; Brown, 2013; Dasarathy et al., 2014).

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, τα MOOCs θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα εκπαιδευτικό εργαλείο στην περίπτωση του ΕΑΠ, το οποίο αποτελεί τη μοναδική εκπαιδευτική δομή στην Ελλάδα που παρέχει εξ αποστάσεως τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σύμφωνα με τον Bourdieu (1977) οι δομές παράγουν habitus το οποίο στην περίπτωση του ΕΑΠ, που λειτουργεί για δύο περίπου δεκαετίες, ανιχνεύεται στον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο έχει διαμορφωθεί η εκπαιδευτική και η μέχρι τώρα διοικητική του φυσιογνωμία. Πρόκειται, δηλαδή για το θεσμικό habitus του ιδρύματος, που γίνεται αντιληπτό από την ιδιαίτερη κουλτούρα παροχής σπουδών και στον τρόπο διοίκησης και διαμόρφωσης της εσωτερικής εκπαιδευτικής του

πολιτικής. Αυτό το ιδιαίτερο θεσμικό habitus ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος φανερώνει την άσκηση επιρροής για τη διαμόρφωσή του από μια συγκεκριμένη ισχυρή κοινωνική ομάδα, όπου στην περίπτωση του ΕΑΠ εστιάζεται στη Διοικούσα Επιτροπή και ιδιαίτερο στο πρόσωπο του Προέδρου της (Κουστουράκης, 2006). Επίσης το θεσμικό habitus ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος επιδρά στη διαμόρφωση της συνείδησης, των στάσεων και των επιλογών των εμπλεκόμενων στις εκπαιδευτικές του δραστηριότητες, δηλαδή των διδασκόντων και των διδασκόμενων. Βέβαια, το θεσμικό habitus μπορεί να επηρεαστεί και από την κουλτούρα των διδασκόντων που εργάζονται σε αυτό και συμμετέχουν στα όργανα διοίκησής του (Reay, David, & Ball, 2005; Thomas, 2002). Η ιδιαίτερη κουλτούρα, δηλαδή το habitus, των μελών ΔΕΠ του ΕΑΠ ανιχνεύεται μέσα από τις διαθέσεις δράσης (dispositions) και τις επιλογές τους, που ανιχνεύονται στον τρόπο που κατανοούν και αξιολογούν την εκπαιδευτική πραγματικότητα στην οποία συμμετέχουν (Bourdieu, 1990). Ακόμη, το ιδιαίτερο habitus κάθε μέλους ΔΕΠ είναι παράγωγο των ιδιαιτεροτήτων της ιστορικής του διαδρομής και των εμπειριών που αποκόμισε από την εκπαιδευτική του σταδιοδρομία και από την άσκηση του επαγγέλματός του (Bourdieu, 1977; Swartz, 1997). Μάλιστα, το θεσμικό habitus του ιδρύματος στο οποίο εργάζεται ένα μέλος ΔΕΠ φαίνεται ότι μπορεί να επιδράσει στην προσαρμογή των δικών του διαθέσεων δράσης (dispositions) (Bourdieu, 1992).

Για τη θέσπιση των MOOCs στο ΕΑΠ κρίσιμος θεωρείται ο ρόλος της Διοικούσας Επιτροπής του ιδρύματος, όπως και των μελών ΔΕΠ που διαθέτουν την απαραίτητη τεχνογνωσία και τις διαθέσεις (dispositions) να ενεργοποιηθούν και να συνεισφέρουν στην προσπάθεια αυτή. Έτσι, τίθεται το ερώτημα: Ποιες είναι οι αντιλήψεις των μελών ΔΕΠ του ΕΑΠ, που διαθέτουν τεχνογνωσία στις ΤΠΕ λόγω του θεσμοποιημένου κεφαλαίου τους με τη μορφή εκπαιδευτικών τίτλων, τα οποία θα μπορούσαν να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών επιλογών του ιδρύματος για την ενσωμάτωση των MOOCs στις εκπαιδευτικές του δραστηριότητες;

3. Ερευνητικά ερωτήματα - Μεθοδολογία

Τα ερευνητικά ερωτήματα που θα μας απασχολήσουν στην εργασία αυτή είναι:

- 1) Με ποιους τρόπους θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν τα MOOCs από το ΕΑΠ για την προώθηση του εκπαιδευτικού του έργου;
- 2) Προωθείται το ζήτημα της ανοικτότητας στο ΕΑΠ μέσω της προσφοράς MOOCs σύμφωνα με τις απόψεις των μελών ΔΕΠ του δείγματος;
- 3) Ποιες είναι οι δυσκολίες και ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα από τη θέσπιση και υλοποίηση MOOCs στο ΕΑΠ;

Το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την πραγματοποίηση της έρευνας αυτής ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη μέσω της οποίας είχαμε τη δυνατότητα να συλλέξουμε πληροφορίες σε βάθος από τη συζήτηση με συγκεκριμένα μέλη ΔΕΠ του ΕΑΠ (Babbie, 2014; Κυριαζή, 1999). Ο οδηγός της ημιδομημένης συνέντευξης περιείχε προκαθορισμένες ερωτήσεις, που βρίσκονταν σε άμεση συνάρτηση με τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα (Robson, 1993). Οι ερωτήσεις αυτές αποτέλεσαν την αφορμή για την πραγματοποίηση μιας ελεύθερης συζήτησης με τα μέλη ΔΕΠ που συμμετείχαν στην έρευνα.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 11 μέλη ΔΕΠ από τις Σχολές "Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας" και "Εφαρμοσμένων Τεχνών" του ΕΑΠ (61% επί του συνόλου των μελών ΔΕΠ του ΕΑΠ στις δύο συγκεκριμένες Σχολές και 22,9% επί του συνόλου των μελών ΔΕΠ του ΕΑΠ). Η επιλογή των συγκεκριμένων μελών έγινε λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτά διαθέτουν τεχνογνωσία ηλεκτρονικών υπολογιστών, που φανερώνεται από το θεσμοποιημένο πολιτισμικό τους κεφάλαιο υπό τη μορφή

προπτυχιακών και μεταπτυχιακών τίτλων (Bourdieu, 1986), οι οποίοι και προσδιορίζουν το γνωστικό τους αντικείμενο στο ΕΑΠ. Μάλιστα, αυτά τα μέλη ΔΕΠ θα μπορούσαν να συμβάλλουν στις μελλοντικές τεχνολογικού χαρακτήρα εκπαιδευτικές καινοτομίες, προτεραιότητες και επιλογές του ΕΑΠ, όπως μπορεί να είναι η υιοθέτηση των MOOCs από το ίδρυμα.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα γραφεία εννέα μελών ΔΕΠ στους χώρους του ΕΑΠ και μέσω skype με άλλα δύο μέλη ΔΕΠ του ιδρύματος. Οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν με τη σύμφωνη γνώμη των συμμετεχόντων και μετά την ολοκλήρωση της έρευνας έγινε η απομαγνητοφώνησή τους. Τα κείμενα που προέκυψαν αποτέλεσαν το πρωτογενές υλικό της μελέτης αυτής για την προσέγγιση του οποίου εφαρμόστηκε η τεχνική της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου (Κυριαζή, 1999; Weber, 1990). Ως μονάδα ανάλυσης λήφθηκε η πρόταση (sentence), η οποία προσεγγίστηκε με τη σημασιολογική και όχι με τη γραμματική της μορφή. Έτσι μια πρόταση (sentence) μπορεί να αποτελείται από περισσότερες από μια προτάσεις ώστε μέσα από αυτές να προκύπτει ένα ολοκληρωμένο νόημα (Koustourakis, 2014; Weber, 1990). Στη συνέχεια έγινε ομαδοποίηση του περιεχομένου των διαφόρων μονάδων ανάλυσης ανάλογα με την ομοιότητα των νοημάτων τους και στη συνέχεια ταξινομήθηκαν σε τρεις κατηγορίες ανάλυσης καθεμιά από τις οποίες αντιστοιχούσε σε ένα από τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν (Κυριαζή, 1999; Weber, 1990). Στην επόμενη ενότητα θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής.

4. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας - Συζήτηση

Στη συνέχεια θα προβούμε στην ποιοτική παρουσίαση και ανάλυση του ερευνητικού μας υλικού ομαδοποιώντας τα ευρήματά μας σύμφωνα με τη σειρά των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν. Επίσης, για την υποστήριξη των ευρημάτων μας θα γίνει παράθεση ενδεικτικών αποσπασμάτων από το υλικό των συνεντεύξεων με τα μέλη ΔΕΠ του ΕΑΠ.

4.1. Αξιοποίηση των MOOCs από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Για την απάντηση στο ερευνητικό ερώτημα που αφορά τους τρόπους αξιοποίησης των MOOCs από το ΕΑΠ επιδιώχθηκε ώστε μέσω κατάλληλων ερωτήσεων να ανιχνευτούν οι απόψεις των μελών ΔΕΠ, που συμμετείχαν στην έρευνα: α) για το πως θα μπορούσαν τα διαδικτυακά μαθήματα να συμβάλλουν στην προώθηση του εκπαιδευτικού έργου του ιδρύματος, β) για τους τομείς σπουδών ή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να δημιουργηθούν MOOCs στο ΕΑΠ, και γ) για την προσφορά MOOCs από το ίδρυμα με στόχο την κάλυψη των αναγκών κατάρτισης - επιμόρφωσης των πολιτών.

Συμβολή των MOOCs στην προώθηση του εκπαιδευτικού έργου του ΕΑΠ

Το μεγαλύτερο μέρος των μελών ΔΕΠ του δείγματος (6 άτομα) έχοντας την εμπειρία της εγκατάλειψης των σπουδών από μεγάλο μέρος φοιτητών, ιδιαίτερα από τα προπτυχιακά προγράμματα θετικών και φυσικών επιστημών, διότι αναγνωρίζεται ότι οι φοιτητές αυτοί στερούνται βασικών προαπαιτούμενων γνώσεων που τους είναι απαραίτητες ώστε να συνεχίσουν με επιτυχία τη φοίτηση στο ΕΑΠ, υποστήριξε ότι θα μπορούσαν να δημιουργηθούν MOOCs για τη συγκεκριμένη κατηγορία διδασκόμενων. Στην περίπτωση αυτή, όπως προκύπτει από το ακόλουθο ενδεικτικό απόσπασμα, τα MOOCs θα χρειαστεί να προσφέρονται ανεξάρτητα από τις Θεματικές Ενότητες ενός συγκεκριμένου προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών, το οποίο, ωστόσο, θα συνεπικουρείται από αυτά. Και τούτο διότι μέσω των διαδικτυακών μαθημάτων, τα οποία θα πρέπει να τα παρακολουθούν οι

ενδιαφερόμενοι φοιτητές πριν την επίσημη έναρξη των προπτυχιακών τους σπουδών, θα επιδιώκεται η κάλυψη των γνωστικών τους κενών:

"Στις φυσικές επιστήμες στο προπτυχιακό, επειδή το σύστημα είναι με κλήρωση εδώ, έρχονται φοιτητές οι οποίοι έχουν ελλείψεις, βασικές ελλείψεις σε βασικές γνώσεις Λυκείου. Οπότε και σε αυτούς θα μπορούσαμε να δώσουμε ένα τέτοιο μάθημα και να καλύψουμε αυτές τις βασικές γνώσεις που τους λείπουν για να τους βοηθήσουμε και στην συνέχεια γιατί ένα από τα μεγάλα προβλήματα που έχουμε στο πρόγραμμα των φυσικών επιστημών είναι, η μεγάλη εγκατάλειψη ήδη από το πρώτο έτος, τρομερή εγκατάλειψη, λόγω έλλειψης κάποιων βασικών γνώσεων που έχουν" (Συνέντευξη 3η - Σ.3).

Επίσης, από το υλικό των συνεντεύξεων προκύπτει και η άποψη ότι θα μπορούσαν να δημιουργηθούν MOOCs, τα οποία να συνδεθούν με τις διάφορες Θεματικές Ενότητες του ΕΑΠ, ώστε μέσω αυτών είτε να παρασχεθεί στους φοιτητές συμπληρωματική ή φροντιστηριακού χαρακτήρα διδασκαλία στα ενδιαμέσα χρονικά διαστήματα μεταξύ των διαφόρων Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων, είτε να δοθούν σε αυτούς επιπλέον γνώσεις και δεξιότητες πρακτικού χαρακτήρα, που θα τους είναι απαραίτητες για την υλοποίηση των σπουδών τους στο ΕΑΠ, όπως είναι για παράδειγμα η εκμάθηση χειρισμού του PowerPoint:

"Θα μπορούσαν καταρχάς να χρησιμοποιηθούν ως συμπληρωματικό υλικό σε όλες τις θεματικές ενότητες. ... το άλλο είναι ότι θα μπορούσες να χρησιμοποιήσεις τα MOOCs για να δώσεις έξτρα γνώση πέραν της θεματικής ενότητας. Π.χ. στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα ειδίκευσης καθηγητών φυσικών επιστημών θέλουμε οι φοιτητές να χρησιμοποιούν το excel. Εμείς δεν μπορούμε να διαθέσουμε χρόνο από το χρονοδιάγραμμα μελέτης για να τους μάθουμε το excel να κάνουν υπολογισμούς, γραφήματα, διαγράμματα κ.α. Οπότε θα ήταν βολικό να υπήρχε ένα εκπαιδευτικό εργαλείο -όπως τα MOOCs- και να τους μαθαίνεις συγκεκριμένα πράγματα, εκτός της θεματικής ενότητας, που τους χρειάζονται όμως στις σπουδές τους" (Σ.6).

Ακόμη, στο ερευνητικό υλικό ανιχνεύεται και η άποψη κάποιων μελών ΔΕΠ ότι με την προσφορά MOOCs από το ΕΑΠ θα μεγαλώσει το φοιτητικό ακροατήριο του ιδρύματος τόσο από το εσωτερικό όσο και από το εξωτερικό. Στην τελευταία περίπτωση εκφράζεται η προσδοκία για την προώθηση του στόχου της διεθνοποίησης του ΕΑΠ:

"Το βασικό είναι η εξάπλωση σε μεγαλύτερο κοινό και κυρίως όταν μιλάμε για αξιοποίηση το κυριότερο που βλέπω είναι της Διεθνοποίησης. Να ανοιχτεί δηλαδή και σε κοινό εκτός Ελλάδος. Αυτό βέβαια έχει άλλη διαδικασία γιατί απαιτεί μετάφραση και του αντίστοιχου υλικού. Επομένως μιλάμε για κάτι καινούργιο, εντελώς πρόσθετο από αυτό που υπάρχει" (Σ.5).

Από τις απαντήσεις των μελών ΔΕΠ του δείγματος φαίνεται ότι επικρατεί σε αυτά η βούληση για δημιουργία MOOCs μέσω των οποίων να στηριχθεί το υλοποιούμενο εκπαιδευτικό έργο του ΕΑΠ. Μάλιστα, είναι πολύ ενδιαφέρουσα η άποψη που διατυπώθηκε ότι μέσω των MOOCs θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα ότι το ΕΑΠ, που απευθύνεται σε ενήλικες με πολύ διαφορετικά εκπαιδευτικά υπόβαθρα, απαιτεί και αξιολογεί σε προγράμματα σπουδών όπως αυτά στις Φυσικές Επιστήμες και την Πληροφορική, βασικές γνώσεις που δεν διδάσκονται από το ίδρυμα και δεν τις διαθέτουν οι υποψήφιοι φοιτητές (Swartz, 1997). Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση αυτή θα μπορούσαν να κατασκευαστούν MOOCs που θα παρείχαν αυτές τις βασικές γνώσεις και θα συνέβαλλαν στην αποτροπή της εγκατάλειψης της φοίτησης.

Τομείς σπουδών για δημιουργία MOOCs στο ΕΑΠ

Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα προκύπτει ότι MOOCs μπορούν να δημιουργηθούν σε όλους τους τομείς σπουδών του ιδρύματος. Ωστόσο, για να μπορέσει να τα παρακολουθήσει κάποιος φοιτητής θα πρέπει να διαθέτει το κατάλληλο *habitus*, δηλαδή το πολιτισμικό κεφάλαιο που άπτεται της άνεσης στο χειρισμό των νέων τεχνολογιών που συνδέονται με τους υπολογιστές και το διαδίκτυο και τη διάθεση για την χρησιμοποίησή τους στην καθημερινή του ζωή:

"Εγώ πιστεύω ότι σε όλους τους τομείς σπουδών, φτάνει να είναι ψηφιακά εγγράμματος ο πληθυσμός. Αν είναι ψηφιακά εγγράμματος ο πληθυσμός μπορείς να το κάνεις παντού" (Σ.1)

Ωστόσο, ευκολότερη θεωρείται η δημιουργία MOOCs σε τομείς θεωρητικών γνώσεων προπτυχιακού επιπέδου:

"Στις θεωρητικές σπουδές είναι σχετικά εύκολο, διότι στις σπουδές αυτές έχεις κάποια θεωρητικά στοιχεία τα οποία μπορεί να τα παρουσιάσει δυνητικά, κάποιος που είναι μέσα στο MOOC, είτε αυτός που μιλάει μπροστά σε ένα βίντεο, είτε κάποιο κείμενο, είτε κάποιος συνδυασμός αυτών" (Σ.10).

Μάλιστα, από ένα μέλος ΔΕΠ του δείγματος διατυπώθηκε η άποψη ότι θα πρέπει να δημιουργηθούν MOOCs σε συνάρτηση με τα υπάρχοντα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών του ΕΑΠ, τα οποία να προσφέρονται στους ενδιαφερόμενους να εγγραφούν στο ίδρυμα, προκειμένου να αξιολογήσουν τις δυνάμεις τους και να διαπιστώσουν εάν μπορούν να τα παρακολουθήσουν με επιτυχία:

"Θα ήταν εύκολη και πολύ σημαντική η αξιοποίηση των MOOCs στις προπτυχιακές σπουδές πριν ξεκινήσει ο φοιτητής τις σπουδές του. Δηλαδή στο ΕΑΠ στο διάστημα που μεσολαβεί από την στιγμή που κληρώνεται μέχρι την στιγμή που ξεκινάει, θα μπορούσε ο ίδιος (ακόμα και εάν δεν είχε κληρωθεί, δεν έχει σημασία) να δει αν θα είχε τις δυνατότητες να παρακολουθήσει και να δει ένα τέτοιο πρόγραμμα σπουδών, νομίζω εκεί θα ήταν πολύ σημαντικό" (Σ.6).

Επειτα, φαίνεται ότι είναι κοινή η διαπίστωση των μελών ΔΕΠ του δείγματος ότι είναι δύσκολη η δημιουργία MOOCs, τα οποία να μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες εργαστηρίων που απαιτούν τη φυσική παρουσία των φοιτητών:

"Βασικά τα MOOCs είναι δύσκολο να γίνουν εκεί που υπάρχουν εργαστήρια ή μάλλον ανάγκη φυσικής παρουσίας στα εργαστήρια γιατί υπάρχουν και εργαστήρια που μπορούν να γίνουν από απόσταση" (Σ.11).

Ωστόσο, ένα μέλος ΔΕΠ από τη Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας υποστήριξε ότι με τη δημιουργία MOOCs θα μπορούσε να δοθεί κάποια λύση και στα απαιτητικά εργαστηριακά μαθήματα:

"τα MOOCs ως Open και online (ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση) ακολουθούν τις αρχές της online (μέσω διαδικτύου) εκπαίδευσης άρα θα έχουν κάποια προβλήματα, εκεί που οι φοιτητές χρειάζονται τη φυσική τους παρουσία, τα οποία όμως ξαναλέω με την τεχνολογία λύνονται. Δηλαδή όταν σήμερα υπάρχει η δυνατότητα ένας γιατρός να χειρουργεί από το σπίτι του και τα ρομπότ να κάνουν τη δουλειά, δεν νομίζω ότι ένας φοιτητής δεν μπορεί να σπουδάσει επειδή δεν μπορεί να κάνει μια εξομοίωση ή μια teleportation ενός εργαστηρίου χημείας ή βιολογίας για παράδειγμα ως πούμε" (Σ.4).

Από την ανάλυση του ερευνητικού υλικού διαφαίνεται ότι κυριαρχεί η άποψη πως τα MOOCs θα μπορέσουν να καλύψουν ευκολότερα τις ανάγκες των θεωρητικών παρά των θετικών επιστημών που περιλαμβάνουν εργαστήρια. Στην τελευταία περίπτωση φαίνεται ότι προκρίνεται η υλοποίηση μιας ορατής παιδαγωγικής που βασίζεται στην προώθηση της μάθησης μέσω της αλληλεπίδρασης διδάσκοντα - διδασκόμενου

(Bernstein, 1990) και που αξιοποιεί διαφορετικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις (όπως της γνωστικής - συμπεριφοριστικής παιδαγωγικής και της κοινωνικής θεώρησης για την οικοδόμηση της γνώσης) από αυτή του κονεκτιβισμού στην οποία γενικά βασίζονται τα MOOCs (Anderson & Dron, 2011; Bali, 2014; Bell, 2010).

Προσφορά επιμόρφωσης και κατάρτισης μέσω των MOOCs στο ΕΑΠ

Η πλειοψηφία των μελών του δείγματος υποστήριξε ότι, εφόσον λυθούν τεχνικά και οικονομικά ζητήματα, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν MOOCs που να έχουν τη μορφή εξειδικευμένων σεμιναρίων, μέσω των οποίων να προσφέρεται επιμόρφωση σε διάφορες επαγγελματικές ομάδες, όπως είναι οι εκπαιδευτικοί, ή κατάρτιση των πολιτών καλύπτοντας τις ανάγκες που υφίστανται στην περιοχή της αγοράς εργασίας:

"Τα οφέλη νομίζω είναι ότι μπορεί ίσως το ΕΑΠ να έρθει πιο κοντά στην κοινωνία και να εντοπίσει πιο άμεσα και πιο συγκεκριμένα προβλήματα και ανάγκες, που έχει η κοινωνία. ... Την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών θα την έβλεπα περισσότερο σε θέματα που έχουν να κάνουν ίσως με την παιδαγωγική για τους εκπαιδευτικούς" (Σ.3).

Στην περίπτωση αυτή αναγνωρίζονται από τους συμμετέχοντες στην έρευνα ότι το ΕΑΠ θα συμβάλλει στην προώθηση της δια βίου μάθησης στους πολίτες και θα αποκομίσει μεγαλύτερη φήμη και κύρος, όπως και οικονομικά οφέλη. Επίσης, με τον τρόπο αυτό μπορεί να προσελκύσει νέους φοιτητές για τα διάφορα προγράμματα σπουδών του:

"Σε συγκεκριμένες επαγγελματικές ομάδες, όπως οι εκπαιδευτικοί, αλλά και σε άλλες, στις κοινωνικές επιστήμες μπορούν κάλλιστα να καλυφθούν επιμορφωτικά προγράμματα μέσω MOOCs. Τώρα οφέλη για το ΕΑΠ θα είναι η αναγνωρισιμότητα και φυσικά αν κάποια από αυτά είναι επί πληρωμή μπορεί να έχει και οικονομικό όφελος" (Σ.5).

Αντίθετο με την προσφορά MOOCs στους πολίτες από το ΕΑΠ για επιμορφωτικούς λόγους εμφανίζεται ένα μέλος ΔΕΠ του δείγματος, το οποίο υποστηρίζει:

"Θα ήθελα να δω τα MOOCs να αξιοποιούνται σε πραγματικά τομείς που το ΕΑΠ έχει έρευνα, στην αιχμή της τεχνολογίας που βρίσκεται στην αιχμή της έρευνας, παρά να κάνουμε κατάρτιση ομάδων κάτι που μπορεί να το κάνει ένα οποιοδήποτε ΙΕΚ." (Σ.4)

Ωστόσο, αναγνωρίζεται η ανάγκη δημιουργίας επιμορφωτικού χαρακτήρα MOOCs για τον τρόπο παροχής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, τα οποία να απευθύνονται κυρίως στους διδάσκοντες και κατά δεύτερο λόγο στους φοιτητές που εγγράφονται στο ΕΑΠ:

"Το ΕΑΠ θα μπορούσε να φτιάξει κάποια MOOCs, καταρχάς για να καλύψει δικές του ανάγκες, μπορεί να εκπαιδεύει τους εκπαιδευτές ή να εκπαιδεύει τους φοιτητές σε θέματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αλλά κυρίως τους εκπαιδευτές" (Σ.11).

Δηλαδή στην περίπτωση αυτή τα MOOCs θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν για την επανεκπαίδευση των διδασκόντων στο ΕΑΠ, γεγονός που θα συνέβαλλε στην υλοποίηση του θεσμικού habitus του ιδρύματος από αυτούς όσον αφορά τον τρόπο υλοποίησης της εξ αποστάσεως διδασκαλίας (Thomas, 2002).

4.2. Ανοικτότητα και MOOCs

Από την ανάλυση του ερευνητικού υλικού προκύπτει ότι οι απόψεις των μελών του δείγματος, σχετικά με το κατά πόσον προωθείται το ζήτημα της ανοικτότητας με την υλοποίηση MOOCs από το ΕΑΠ, κινούνται σε δύο διαφορετικές κατευθύνσεις.

Πιο συγκεκριμένα, 4 μέλη ΔΕΠ του ΕΑΠ υποστήριξαν ότι το ίδρυμα, παρότι υλοποιεί το θεσμό της κλήρωσης για την επιλογή των φοιτητών του, είναι πραγματικά ανοικτό. Και τούτο διότι ο προσδιορισμός των προσφερόμενων θέσεων σε κάθε ακαδημαϊκό έτος είναι συνάρτηση του προϋπολογισμού του ιδρύματος και του διαθέσιμου εκπαιδευτικού προσωπικού. Μάλιστα, η προσφορά MOOCs θα ενισχύσει την ανοικτότητα στο ΕΑΠ διότι μπορεί να προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό σπουδαστών:

"Θεωρώ ότι το ΕΑΠ είναι Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Θα μπορούσε το ΕΑΠ να ανοιχτεί ως ένα εξ αποστάσεως Πανεπιστήμιο και σε MOOCs για να καλύψει την γκάμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε ενήλικους φοιτητές, αλλά εξακολουθεί να είναι ένα Πανεπιστήμιο Ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, που είναι επιτυχημένο σε αυτό το ρόλο" (Σ.8).

Ωστόσο, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα (7 μέλη ΔΕΠ) επεσήμαναν το γεγονός ότι το ΕΑΠ δεν αποτελεί στην πραγματικότητα ένα ανοικτό πανεπιστήμιο και με την προσφορά MOOCs το ίδρυμα φαίνεται ότι γίνεται πιο ανοικτό αλλά χωρίς να μετατρέπεται σε ένα πραγματικά ανοικτό τριτοβάθμιο ίδρυμα:

"Το ΕΑΠ κατά την άποψή μου δεν είναι open (ανοικτό), το ΕΑΠ είναι random access (τυχαίας προσπέλασης), για να μπει κάποιος χρειάζεται τύχη δεν είναι open. Open είναι ένα Πανεπιστήμιο όταν μπορεί να δεχτεί όλες τις αιτήσεις του. Τα MOOC πιστεύω ακριβώς επειδή είναι από τη φύση τους open μπορούν να βοηθήσουν σε αυτό τον τομέα" (Σ.4).

"Δεν θα έλεγα ότι από μόνα τους τα MOOCs μπορούν να καταστήσουν το ΕΑΠ ένα πραγματικά ανοικτό πανεπιστήμιο. Σίγουρα βοηθάνε στο να γίνει πιο Ανοικτό απ' ότι είναι αλλά ένα πραγματικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο δεν θα το έκανε" (Σ.3).

Επομένως, η επικρατούσα μεταξύ των μελών ΔΕΠ του δείγματος είναι ότι το ΕΑΠ δεν μπορεί να μεταβληθεί σε ένα πραγματικά ανοικτό πανεπιστήμιο με την υιοθέτηση του θεσμού των MOOCs.

4.3. Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και δυσκολίες από την παροχή MOOCs στο ΕΑΠ

Η ποιοτική ανάλυση του υλικού των συνεντεύξεων φανερώνει ότι κοινή είναι η πεποίθηση των μελών ΔΕΠ του δείγματος πως η υιοθέτηση των MOOCs από το ΕΑΠ θα του δώσει τη δυνατότητα να προσεγγίσει περισσότερους ανθρώπους και ιδιαίτερα εκείνους που προέρχονται από νησιωτικές περιοχές.

"Η χώρα μας είναι τελείως νησιωτική οπότε το να μπορέσει να δώσει MOOCs το ΕΑΠ, να κρατήσει τον άλλο στο χώρο του και ταυτόχρονα να σπουδάξει όχι ντε και καλά στα πλαίσια προγράμματος σπουδών, αλλά να πάρει αυτό που θέλει, εγώ το θεωρώ πολύ σημαντικό" (Σ.1).

Επίσης, με την πραγματοποίηση ανοικτών διαδικτυακών μαθημάτων στο ΕΑΠ αναμένεται ότι θα αυξηθεί το κύρος και η αναγνώριση του ιδρύματος από την Ελληνική κοινωνία, καθώς μπορούν να δημιουργηθούν MOOCs, τα οποία να καλύπτουν ζητήματα της επικαιρότητας, όπως είναι η διαφώτιση των πολιτών σε φλέγοντα θέματα υγειονομικού ενδιαφέροντος:

"Ίσως θα μπορούσε να κάνει και το ΕΑΠ πιο γνωστό ως ένα ίδρυμα το οποίο θα ακουμπάει πολύ στην κοινωνία αν προσφέρει συγκεκριμένα MOOCs και αντιμετωπίζει κάποια συγκεκριμένα προβλήματα τα οποία εμφανίζονται στην κοινωνία, όπως είναι μια πιθανή επιδημία από τον ιό του Έμπολα" (Σ.3).

Ακόμη εκφράστηκε η ανάγκη να δημιουργηθούν διαδικτυακά μαθήματα ανεξάρτητα από τα προγράμματα σπουδών του ιδρύματος, τα οποία να μην απευθύνονται στους φοιτητές του ΕΑΠ αλλά να απευθύνονται στους Έλληνες πολίτες:

"Εκμεταλλεόμενοι τη γνώση που διαθέτουν οι ομάδες διδακτικού προσωπικού των προγραμμάτων σπουδών μπορούμε να φτιάξουμε ένα MOOC για την υπόλοιπη κοινότητα της Ελλάδας, όχι μόνο τους φοιτητές του ΕΑΠ" (Σ.11).

Έπειτα, όσον αφορά τα μειονεκτήματα από την υιοθέτηση των ανοικτών μαζικών διαδικτυακών μαθημάτων από το ΕΑΠ επισημαίνεται ότι υπάρχει πιθανότητα το ίδρυμα να ξεφύγει από την αποστολή του. Και τούτο διότι τα MOOCs αποτελούν μη τυπική εκπαίδευση, που δεν διαθέτει το κύρος της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, καθώς είναι δύσκολη η πιστοποίηση των γνώσεων των ενδιαφερομένων που τα παρακολουθούν. Επίσης, τα MOOCs φαίνεται να κινούνται σε διαφορετική κατεύθυνση από το θεσμικό habitus πραγματοποίησης σπουδών στο ΕΑΠ, το οποίο συνδέεται με την συστηματική υποστήριξη των φοιτητών που παρακολουθούν μια συγκεκριμένη Θεματική Ενότητα από έναν διδάσκοντα (Κουστουράκης & Παϊζής, 2013). Αντίθετα, με τα MOOCs φαίνεται ότι καταλύεται η αλληλεπίδραση μεταξύ διδάσκοντα - διδασκόμενου, που αποτελεί βασικό και ουσιώδες στοιχείο του τρόπου παροχής σπουδών από απόσταση στο ΕΑΠ.

"Θεωρώ ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η μειωμένη επικοινωνία που θα έχει καθηγητής με τον φοιτητή. Από την στιγμή που ο φοιτητής θα μπορεί να μάθει (αν μάθει) μέσω μιας ψηφιακής πλατφόρμας, χάνει την επαφή με τον καθηγητή του να τον ρωτήσει, να τον βοηθήσει λίγο στην σκέψη και να τον πάει λίγο παρακάτω. Επομένως θεωρώ ότι από μόνα τους τα MOOCs θα είναι μειονέκτημα" (Σ.6).

"Πρόβλημα με τα MOOCs είναι να κρατήσεις την προσωπική επαφή έχοντας feedback από τον φοιτητή. Όταν μιλάμε για MOOCs το massive (μαζικό) πέραν της εξ αποστάσεως αλλάζει την κλίμακα, αν πραγματικά μιλάμε για Massive Open Courses και ελαττώνεται το feedback που έχεις από έναν φοιτητή, αυτό είναι και το βασικότερο μειονέκτημα" (Σ.5).

Επιπλέον, η έλλειψη προσωπικής επαφής μεταξύ διδάσκοντα - διδασκόμενων που υφίσταται στα MOOCs θεωρείται ότι μπορεί να αυξήσει την εγκατάλειψη φοίτησης που ήδη υπάρχει σε πολλά προπτυχιακά προγράμματα σπουδών του ΕΑΠ:

"Δεν βλέπω πως θα μπορούσαμε να λύσουμε τα προβλήματα που υπάρχουν στο ΕΑΠ με την παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ένα βασικό πρόβλημα είναι το dropout όπου χάνουμε περίπου τους μισούς φοιτητές μας (sc. στα προπτυχιακά προγράμματα Φυσικών και Θετικών Επιστημών) άρα έχουμε ποσοστά εγκατάλειψης. Τα MOOCs έχουν το ίδιο πρόβλημα και σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό, άρα πιστεύω ότι δεν θα μας το λύσουν" (Σ.11).

Εξάλλου, οι δυσκολίες που εντοπίζουν τα μέλη ΔΕΠ του δείγματος σχετικά με τη χρήση των MOOCs από το ΕΑΠ εστιάζονται σε δύο παράγοντες: τις τεχνικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει το ίδρυμα για να προωθήσει αυτή την καινοτομία, όπως και την έλλειψη κουλτούρας από το ΕΑΠ για την αποδοχή και λειτουργία του θεσμού των MOOCs. Ειδικότερα, όσον αφορά τον πρώτο παράγοντα επισημαίνεται με έμφαση η ανάγκη δημιουργίας των κατάλληλων υποδομών από το ΕΑΠ, όπως και η αδυναμία κάλυψης πολύ μεγάλου αριθμού ενδιαφερόντων να παρακολουθήσουν κάποιο MOOC που μπορεί να προσφερθεί από το ίδρυμα:

"Οι τεχνικές δυσκολίες ίσως να έχουν να κάνουν με το υφιστάμενο σύστημα (το central) και θα πρέπει να πάμε σε μια νέα πλατφόρμα για να ενσωματώσουμε τα MOOCs" (Σ.7).

"Υπάρχουν τεχνικές δυσκολίες μιας πιθανώς μεγάλης ζήτησης. Δεν ξέρω αν μπορεί δηλαδή να καλύψει το ΕΑΠ από τεχνικής άποψης MOOCs που μπορεί να έχουν πολύ μεγάλο αριθμό σπουδαστών" (Σ.3).

Ωστόσο, το σημαντικότερο πρόβλημα και η μεγαλύτερη δυσκολία που αναδεικνύεται από το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων στην έρευνα σχετικά με την υιοθέτηση των MOOCs από το ΕΑΠ εστιάζεται στην έλλειψη κουλτούρας και διαθέσεων (dispositions) από την πλευρά της διοίκησης του ιδρύματος για τη δημιουργία τους. Ειδικότερα, ένα μέλος ΔΕΠ του ΕΑΠ επισημαίνει την ύπαρξη δυσκίνητων γραφειοκρατικών διαδικασιών ισχυριζόμενο τα εξής:

"Το πρώτο πράγμα για τη δημιουργία MOOCs στο ΕΑΠ είναι η νοοτροπία. Το ΕΑΠ αυτή την στιγμή είναι ένα Πανεπιστήμιο το οποίο δεν αυτοδιοικείται. Πρέπει πρώτα απ' όλα να πείσουμε τη διοίκηση, για την αξία αυτών των πραγμάτων, πρέπει να περάσουμε από μια σειρά από γραφειοκρατικές διαδικασίες που δεν είναι απλές" (Σ.4).

Επίσης, ένα δεύτερο μέλος ΔΕΠ του ΕΑΠ θέλοντας να δείξει ότι το θεσμικό habitus, που έχει διαμορφωθεί από την πλευρά των ανθρώπων που διοικούν το ίδρυμα, αποτρέπει ουσιαστικά την υλοποίηση πρωτοβουλιών, όπως είναι τα MOOCs, επισημαίνει:

"Το Ανοικτό Πανεπιστήμιο αντιμετωπίζει εσωτερικά προβλήματα και όσο αυτά τα προβλήματα δεν λύνονται, το ερώτημά σου κατά πόσο θα υλοποιηθούν τα MOOCs από το ΕΑΠ κάπου μπερδεύεται. ... Καταλήγω στο ότι, το πρόβλημα στο ΕΑΠ ήταν ότι τα τελευταία περίπου δεκαπέντε χρόνια δεν υπήρχε διοίκηση με όραμα, αυτά τα δύο προβλήματα συγκρούστηκαν. Έλλειψη οράματος από την μια και από την άλλη πράγματα που έπρεπε να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες και αλλαγές δεν έγιναν. Το ΕΑΠ έπεσε στο μεγάλο λάθος να διεκπεραιώνει συνέχεια μια πραγματικότητα" (Σ.10).

Τέλος, ένας τρίτος διδάσκων στο ΕΑΠ, ανακαλώντας αρνητικές προσωπικές εμπειρίες κατά τη διαδικασία δημιουργίας ψηφιακού διδακτικού υλικού σημειώνει χαρακτηριστικά τα εξής:

"Νομίζω ότι, για να είμαι ειλικρινής ότι είναι αδύνατον στο ΕΑΠ να γίνει MOOC. Είναι τέτοια η γραφειοκρατία και τόσο στριφνές οι διαδικασίες ... που δεν νομίζω ότι είναι εφικτό. Είχαμε την εμπειρία πρόσφατα να προσπαθούμε να κάνουμε ψηφιακό διδακτικό υλικό σε μορφή wiki, η εμπειρία ήταν φρικτή" (Σ.8).

Επομένως, παρότι αναγνωρίζεται το γεγονός ότι με την προσφορά MOOCs στο ΕΑΠ ανοίγεται σε μεγαλύτερο εύρος πολιτών και καλύπτει ανθρώπους που έχουν δυσκολίες μετακίνησης από τον τόπο τους, επισημαίνεται ότι υπό τις παρούσες συνθήκες το ίδρυμα δεν μπορεί να προσφέρει με μαζικό τρόπο ανοικτά διαδικτυακά μαθήματα. Επίσης, επισημαίνεται ότι με τα MOOCs, που παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα όπως είναι η απόσταση συχνά με τη μορφή χάσματος μεταξύ διδάσκοντα και διδασκόμενου, η δυσκολία της πιστοποίησης και η μαζικότητα εγγραφών που συναρτάται και με την πολύ μεγάλη εγκατάλειψη φοίτησης (Bates, 2015; Clow, 2013; Daniel, Vázquez Cano, & Gisbert, 2015), ακολουθείται μια πολύ διαφορετική εκπαιδευτική φιλοσοφία από αυτή που υλοποιείται στο ΕΑΠ. Και τούτο διότι το θεσμικό habitus του ιδρύματος συναρτάται με την πραγματοποίηση σπουδών από απόσταση οι οποίες βασίζονται στην υποστήριξη και προσωπική επικοινωνία ενός διδάσκοντα με μια μικρή ομάδα φοιτητών, η οποία δεν υπερβαίνει τα 34 άτομα (Κουστουράκης & Παϊζης, 2013). Τέλος, από ένα μέρος των συνεντεύξεων διαφαίνεται η ύπαρξη αρνητικών διαθέσεων (dispositions) από την πλευρά της διοικούσας επιτροπής του ΕΑΠ σχετικά με την υιοθέτηση εκπαιδευτικών

καινοτομιών όπως μπορεί να είναι τα MOOCs, οι οποίες υποκρύπτονται πίσω από θεσμικά κατοχυρωμένες και αποτρεπτικές χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες. Επίσης, το επαγγελματικό habitus των μελών ΔΕΠ του δείγματος, που λόγω των γνωστικών τους αντικειμένων διαθέτουν θετικές διαθέσεις (dispositions) για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στις εκπαιδευτικές διαδικασίες του ΕΑΠ, φαίνεται ότι συνδέεται με την αποκόμιση αρνητικών προσωπικών εμπειριών, που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της δραστηριοποίησής τους για την υλοποίηση τεχνολογικών καινοτομιών στο ίδρυμα. Έτσι, τα συγκεκριμένα μέλη ΔΕΠ εμφανίζονται αρνητικά να εμπλακούν σε διαδικασίες παραγωγής MOOCs όσο διατηρείται το υπάρχον θεσμικό habitus που αφορά τη διοικητική λειτουργία του ΕΑΠ.

5. Συμπεράσματα

Από την ανάλυση και επεξεργασία του ερευνητικού μας υλικού, που προηγήθηκε, καταλήγουμε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Τα MOOCs θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περισσότερο για να στηρίξουν τα υλοποιούμενα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών του ΕΑΠ και να προσφερθεί εκπαίδευση κυρίως σε φοιτητές που παρουσιάζουν γνωστικά κενά πριν την έναρξη των προπτυχιακών σπουδών σε τομείς όπως οι Θετικές Επιστήμες και η Πληροφορική. Επίσης, φαίνεται ότι είναι ευκολότερη η δημιουργία MOOCs στις θεωρητικές παρά στις θετικές επιστήμες που περιλαμβάνουν εργαστήρια, τα οποία απαιτούν προσωπική επαφή μεταξύ διδάσκοντα - διδασκόμενου. Ακόμη, τα MOOCs θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την επιμόρφωση συγκεκριμένων επαγγελματικών ομάδων, όπως είναι οι εκπαιδευτικοί, ή ακόμη και για την κατάρτιση των πολιτών σε επίκαιρους τομείς σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Όμως, εδώ τίθεται το πρόβλημα της έλλειψης ικανότητας από το ΕΑΠ να καλύψει έναν πολύ μεγάλο αριθμό ενδιαφερόμενων. Έτσι, αντί για MOOCs φαίνεται ότι ουσιαστικά προκρίνεται η υλοποίηση OOCs, δηλαδή ανοικτών διαδικτυακών μαθημάτων.
- Με την προσφορά MOOCs στο ΕΑΠ θεωρείται από τα μέλη ΔΕΠ του δείγματος ότι γίνεται πιο ανοικτό χωρίς ωστόσο να μετατρέπεται σε ένα πραγματικά ανοικτό πανεπιστήμιο.
- Τα πλεονεκτήματα της δημιουργίας MOOCs από το ΕΑΠ εστιάζονται στην ενίσχυση του κύρους και της αναγνωρισιμότητάς του, διότι θα μπορεί να προσεγγίσει μεγαλύτερο αριθμό πολιτών. Ωστόσο, επισημαίνεται η διάσταση μεταξύ του θεσμικού habitus, δηλαδή της κουλτούρας του ΕΑΠ, που προσφέρει τυπική εκπαίδευση, η οποία βασίζεται στην υποστήριξη του διδασκόμενου από κάποιον διδάσκοντα, και των MOOCs που αποτελούν μη τυπική εκπαίδευση και λόγω της μαζικότητας συμμετοχής σε αυτά καταλύεται η δυνατότητα προσωπικής επικοινωνίας του εκπαιδευόμενου με κάποιο εκπαιδευτή. Ωστόσο, τα μέλη ΔΕΠ του δείγματος επισημαίνουν ότι το θεσμικό habitus του ΕΑΠ, όπως αυτό εκφράζεται από αυστηρά τυπικές και μη ευέλικτες διοικητικού χαρακτήρα διαδικασίες δεν ευνοεί την υλοποίηση MOOCs. Γι' αυτό και τα συγκεκριμένα μέλη ΔΕΠ δεν εμφανίζονται πρόθυμα να συμμετάσχουν σε μια τέτοια προσπάθεια λόγω αποκόμισης αρνητικών εμπειριών στα πλαίσια της δραστηριοποίησής τους και της απασχόλησής τους στο ίδρυμα.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Anderson, T., & Dron, J. (2011). Three generations of distance education pedagogy. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(3), 80-97.

- Babbie, E. (2014). *The Practice of Social Research*. Boston, MA: Cengage Learning.
- Baggaley, J. (2013). MOOC rampant. *Distance Education*, 34(3), 368-378.
- Bali, M. (2014). MOOC pedagogy: Gleaning good practice from existing MOOCs. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*. 10(1), 44-56.
- Bates, A. (2015). *Teaching in a digital age*. Ανακτήθηκε 2/5/2015, από τη διεύθυνση: <http://opentextbc.ca/teachinginadigitalage/>
- Bell, F. (2010). Connectivism: Its place in theory-informed research and innovation in technology-enabled learning. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(3), 98-118.
- Bernstein, B. (1990). *Class, Codes and Control: The Structuring of Pedagogic Discourse*. Vol. 4. London: Routledge.
- Bernstein, B. (2001). From Pedagogies to Knowledges. In A. Morais, I. Neves, B. Davies & H. Daniels (Eds.), *Towards A Sociology of Pedagogy. The Contribution of Basil Bernstein to Research*(pp.363-368). New York: Peter Lang
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J.G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York, Westport, CT and London: Greenwich Press.
- Bourdieu, P. (1990). *In other words: essays towards a reflexive sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1992). *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. London: Routledge.
- Brown, (2013). Back to the future with MOOCs. In *Proceedings of ICICTE 2013*, pp. 237-246.
- Carr, N. (2012). *The crisis in higher education*. *MIT Technology Review*. Ανακτήθηκε 2/5/2015, από τη διεύθυνση: <http://www.technologyreview.com/featuredstory/429376/the-crisis-in-higher-education/>
- Chauhan. A. (2014). Massive Open Online Courses (MOOCs): Emerging Trends un Assessment and Accreditation. *Digital Education Review*, 25, 7-17.
- Chen, Y. (2014). Investigating MOOCs through blog mining. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 15(2), 85-106.
- Clow, D. (2013). MOOCs and the funnel of participation. In *Third Conference on Learning Analytics and Knowledge (LAK 2013)*, 8-12 April 2013, Leuven, Belgium. Ανακτήθηκε 2/5/2015, από τη διεύθυνση: <http://oro.open.ac.uk/36657/1/DougClow-LAK13-revisedsubmitted>
- Coates, H. C. (2006). *Student Engagement in Campus-based and Online Education: University Connections*. London: Routledge.
- Colvin, K. F., Champaign, J., Liu, A., Zhou, Q. Fredericks, C., Pritchard, D.E. (2014). Learning in an introductory physics MOOC: All cohorts learn equally, including an on-campus class. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 15(4), 263-283.
- Daniel, J., Vázquez Cano, E., & Gisbert, M. (2015). The Future of MOOCs: Adaptive Learning or Business Model? *RUSC. Universities and Knowledge Society Journal*, 12(1), 64-73.
- Dasarathy, B., Sullivan, K., Porter, A., Schmidt, D., & Fisher, D. (2014). The Past, Present, and Future of MOOCs and Their Relevance to Software Engineering. *Proceedings of the on Future of Software Engineering (FOSE 2013)*, pp. 212-224.
- de Waard, I. (2011, July 25). Explore a new learning frontier: MOOCs. *Learning Solutions Magazine*. Ανακτήθηκε 2/5/2015, από τη διεύθυνση: <http://www.learningsolutionsmag.com/articles/721/explore-a-new-learning-frontier-moocs>
- Engle, D., Mankoff, C., & Carbrey, J. (2015). Coursera's introductory human physiology course: Factors that characterize successful completion of a MOOC. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 16(2), 46-68.
- Facer, K., & Furlong, R. (2001). Beyond the myth of the „cyberkid“: Young people at the margins of the information revolution. *Journal of Youth Studies*, 4(4), pp. 451-469.
- Firmin, R., Schiorring, E., Whitmer, J., Willett, T., Collins, E. D., & Sujitparapitaya, S. (2014). Case study: Using MOOCs for conventional college coursework. *Distance Education*, 35(2), 178-201.
- Flynn, J. (2013). MOOCs: Disruptive Innovation and the Future of Higher Education. *Christian Education Journal*, 10, 1, 149-162.
- Hollands, F. M., & Tirthali, D. (2014). Why do Institutions Offer MOOCs? *Online Learning*, 18(3). Ανακτήθηκε 2/5/2015, από τη διεύθυνση: <http://olj.onlinelearningconsortium.org/index.php/jaln/article/view/464/116>
- Kennedy, J. (2014). Characteristics of Massive Open Online Courses (MOOCs): A Research Review, 2009-2012. *Journal of Interactive Online Learning* 13, 1, 1-16.

- Koustourakis, G. (2014). A Sociological Approach to Painting Teaching according to the Contemporary Greek Kindergarten Curriculum. *The International Journal of Early Childhood Learning*, 20(1), 23-37.
- Krause, K. L., Coates, H. (2008). Students' engagement in first-year University. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 33(5), 493–505.
- Littlefield, J. (2013). *How MOOCs Are Changing the Way People Learn*. Ανακτήθηκε 2/5/2015, από τη διεύθυνση: <http://distancelearn.about.com/od/isitforyou/a/How-MOOCs-Are-Changing-The-Way-People-Learn.htm>
- Liyanagunawardena, T. R., Adams, A. A., & Williams, S. A. (2013). MOOCs: A systematic study of the published literature 2008-2012. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 14(3), 202-227.
- McAuley, A., Stewart, B., Siemens, G., & Cormier, D. (2010). *The MOOC model for digital practice*. Ανακτήθηκε 2/5/2015, από τη διεύθυνση: http://www.elearnspace.org/Articles/MOOC_Final.pdf
- Meyer, J. P., & Zhu, S. (2013). Fair and equitable measurement of student learning in MOOCs: An introduction to item response theory, scale linking, and score equating. *Research & Practice in Assessment*, 8(1), 26-39
- Moessinger, S. (2013). MOOC Around the World – Our Global List of Distance Learning Resources, Part 2. *MOOC news and reviews resources*. Ανακτήθηκε 2/5/2015, από τη διεύθυνση: <http://moocnewsandreviews.com/mooc-around-the-world-our-global-list-of-distance-learning-resources-part-2/#ixzz2gMy8t900>
- Poce, A. (2014). Developing Critical Perspectives on Technology in Education: A Tool for MOOC Evaluation. In *Proceedings of 8th EDENWR8 Conference*, pp. 151-159.
- Reay, D., David, M.E., & Ball, S.J. (2005). *Degrees of Choice*. Stoke on Trent: Trentham Books.
- Robson, C. (1993). *Real World Research: A Resource for Social Scientists and Practitioners-Researchers*. Oxford: Blackwell.
- Rodriguez, C. (2012). MOOCs and the AI-Stanford like courses: Two successful and distinct course formats for massive open online courses. *European Journal of Open, Distance and E-Learning*. Ανακτήθηκε 2/5/2015, από τη διεύθυνση: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ982976.pdf>
- Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3-10.
- Siemens, G. (2013). Massive Open Online Courses: Innovation in Education? In R. McGreal, W. Kinuthia & S. Marshall (Eds.), *Open Educational Resources: innovation, research and practice* (pp. 5-16). Vancouver, Athabasca: Commonwealth Publishing, Athabasca University.
- Stewart, B. (2013). Higher education in the digital age. *British Journal of Educational Technology*, 44(6), 220-224.
- Suen, H. (2014) Peer assessment for massive open online courses (MOOCs) *International Review of Research into Open and Distance Learning*, 15(3), 312-327.
- Swartz, D. (1997). *Culture and Power. The sociology of Pierre Bourdieu*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Thomas, L. (2002). Student retention in higher education: The role of institutional habitus. *Journal of Education Policy*, 17(4), 423-442.
- Tondeur, J., Sinnaeve, I., van Houtte, M., & van Braak, J. (2011). ICT as cultural capital: the relationship between socioeconomic status and the computer-use profile of young people. *New Media & Society*, 13(1), 151-168.
- Waldrop, M. (2013). Massive open online courses are transforming higher education - and providing fodder for scientific research. *Nature*, 495, 160–163.
- Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis* (2nded.). Newbury Park, CA: Sage.
- Wilkowski, J., Russell, D., Deutsch, A. (2014). Self-evaluation in advanced power searching and mapping with google MOOCs. *L@S '14 Proceedings of the first ACM conference on Learning*, pp. 109-116.
- Xu, D., & Jaggars, S. S. (2014). Performance gaps between online and face-to-face courses: Differences across types of students and academic subject areas. *The Journal of Higher Education*, 85(5), 633-659.
- Κουστουράκης, Γ. (2006). Η προσπάθεια διαμόρφωσης του πλαισίου για την οργάνωση και λειτουργία του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου: Μια κοινωνιολογική προσέγγιση. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση – Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης* (σελ. 42-77). Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.

- Κουστουράκης, Γ., & Παΐζης, Ν. (2013). Μια κοινωνιολογική προσέγγιση των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων στην περίπτωση της Θεματικής Ενότητας ΔΕΟ34 «Οικονομική Ανάλυση και Πολιτική» του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Διοίκηση Επιχειρήσεων και Οργανισμών του ΕΑΠ. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Πρακτικά 7^{ov} Διεθνούς Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση «Μεθοδολογίες Μάθησης»* (Τόμος 1, σελ. 23-36). Αθήνα: Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης
- Κυριαζή, Ν. (1999). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.